

The role of Strategic Hedging strategy in Qatar's foreign policy

Seyed Abbas Araghchi

Associate Professor of International Relations, Department of International Relations, School of International Relations, Ministry of Foreign Affairs, Tehran, Iran.

Email: araghchi@nimrooz.net

Amir Samadi

Corresponding Author, Graduate Student of Political Science and International Relations, Middle Eastern Studies, School of International Relations, Ministry of Foreign Affairs, Tehran, Iran.

Email: a.samadia1998@gmail.com

 0009-0007-9662-5548

Abstract

This study investigates the strategic foreign policy of Qatar, focusing on its application of a “strategic hedging” approach to navigate complex regional dynamics and counterbalance inherent vulnerabilities as a small state within the volatile Middle East and Persian Gulf regions. In the contemporary geopolitical landscape, where power dynamics are defined by intense regional rivalries and shifting alliances, Qatar’s approach is unique. The state has maneuvered through diplomatic, economic, and media channels to offset its lack of traditional hard power. Qatar’s geographical size, population constraints, and limited military capabilities pose substantial challenges to its autonomy and security, especially given its close proximity to powerful neighbors, such as Saudi Arabia and Iran, which have differing strategic goals. This study delves into how Qatar has effectively responded to these challenges through a multidimensional hedging strategy, which integrates soft power, selective alliances, and flexible diplomatic stances to achieve security and influence.

The research underscores Qatar’s use of soft power as an essential component of its foreign policy. Qatar has invested heavily in initiatives aimed at boosting its cultural and diplomatic standing. For instance, it has promoted educational, media, and sporting initiatives with global reach, including the establishment of the Al Jazeera network, a media platform that has significantly enhanced Qatar’s influence over the regional narrative and facilitated soft power projection. This has empowered Qatar to shape perceptions within the Arab world and beyond, and to foster a positive image as a progressive, dialogue-oriented state. Additionally, Qatar’s hosting of high-profile international events, such as the FIFA World Cup, underscores its commitment to using soft power to strengthen its strategic position and enhance its global visibility.

Beyond soft power, the study explores Qatar’s active involvement in diplomacy, especially in the role of mediator in regional conflicts. Qatar’s unique approach to diplomacy has allowed it to maintain constructive relations with a wide array of actors, including the United States, Iran, Israel, and various non-state actors such as the Palestinian group Hamas and the Afghan Taliban. Through

mediation in conflicts, Qatar has achieved recognition as a neutral actor willing to host dialogue and peace negotiations. For example, Qatar facilitated talks between the United States and the Taliban, culminating in the 2020 Doha Agreement, which played a central role in the process of U.S. troop withdrawal from Afghanistan. This approach has proven advantageous, as it allows Qatar to avoid full alignment with any single power, thereby avoiding entanglements in regional hegemonies, particularly between the U.S.-Saudi alliance and Iran.

Another significant aspect of Qatar's hedging strategy is its management of economic interdependence and resource diplomacy. Qatar's vast natural gas reserves, particularly its role as a leading global exporter of liquefied natural gas (LNG), have endowed it with economic leverage. Qatar's resource wealth has not only facilitated its domestic stability and prosperity but has also positioned it as an indispensable energy supplier on the global stage. By engaging in economic partnerships with major international corporations and markets, including in Europe and Asia, Qatar has reduced its dependency on any single economic or political alliance. The study highlights how these economic relationships have enabled Qatar to retain a degree of independence and resilience, even in times of regional tension, such as the 2017 blockade imposed by Saudi Arabia, the United Arab Emirates, Bahrain, and Egypt. Qatar's strategic hedging approach allowed it to withstand the blockade's economic impact and continue operating independently, while also strengthening its ties with alternative regional powers, such as Turkey and Iran.

The study also examines the role of Qatar's strategic hedging in balancing its relations with regional powers, particularly Saudi Arabia and Iran, both of which represent contrasting geopolitical interests within the Persian Gulf. Qatar has maintained a complex relationship with these powers, managing to coexist with both while avoiding the need for definitive alignment. This balancing act has allowed Qatar to act as a diplomatic bridge in the region, navigating between Saudi Arabia's conservative stance on regional issues and Iran's revisionist approach. By fostering a cooperative yet cautious relationship with both Saudi Arabia and Iran, Qatar has strengthened its security architecture and gained flexibility in its foreign policy options. This position enables Qatar to actively engage in regional diplomacy without being constrained by regional rivalries.

Additionally, the research addresses Qatar's response to the Islamic awakening and its implications for regional stability. Qatar's early support for democratic uprisings and opposition groups aligned it, in part, with the Muslim Brotherhood and other Islamist movements, which contrasted sharply with the more conservative policies of Saudi Arabia and the UAE. Qatar's support for these groups, particularly in Egypt and Syria, created tension with its Persian Gulf neighbors, culminating in the 2017 blockade. However, Qatar's backing of revolutionary movements also established its reputation as a supporter of political reform, albeit selectively, depending on national interests. This approach has contributed to Qatar's broader image as a progressive force within the region, an image that aligns with its hedging strategy by fostering alliances and partnerships with diverse actors across the ideological spectrum.

The study concludes by analyzing the theoretical implications of Qatar's hedging strategy, arguing that it reflects a sophisticated adaptation to the constraints faced by small states in a polarized regional order. Strategic hedging, as demonstrated by Qatar, combines selective engagement, multi-vector diplomacy, and active conflict mediation to create a resilient framework for managing uncertainty and ensuring state survival. By avoiding complete alignment with any

single regional or global power, Qatar has preserved its autonomy and avoided the risks associated with dependency. Furthermore, Qatar's ability to employ both soft and hard power elements, particularly through its strategic economic investments and media influence, demonstrates the efficacy of its hedging strategy in establishing a meaningful and influential role within the broader Middle Eastern geopolitics.

In conclusion, Qatar's strategic hedging approach has allowed it to secure its autonomy and enhance its international standing, despite the inherent vulnerabilities associated with being a small state. This approach has not only stabilized Qatar's domestic and regional position but has also strengthened its influence as a neutral, mediating actor capable of contributing to regional stability. The findings of this study have broader implications for understanding how small states can effectively navigate complex geopolitical environments by employing strategic hedging, soft power, and flexible diplomacy to offset the limitations imposed by size and capacity. Through its dynamic foreign policy and strategic hedging, Qatar has succeeded in transforming itself from a peripheral actor into a central player in regional and global affairs.

Research Question: How has Qatar strengthened its position in international relations through the use of a strategic hedging strategy?

Research Hypothesis: This study examines Qatar's foreign policy and posits that Doha has enhanced its strategic standing through soft power, constructive interactions, and extensive economic relations with a diverse range of actors. This relative independence in foreign relations and proactive stance toward regional developments have fortified its strategic position. Collectively, these actions align with the theory of strategic hedging, enabling Qatar to effectively manage regional uncertainties and international unpredictability while solidifying its role as an influential actor in the region.

Methodology (and Theoretical Framework if there are): This research examines Qatar's foreign policy using a descriptive-analytical approach within the framework of strategic hedging theory.

Results and discussion: The results emphasize Qatar's unique position within the Persian Gulf region, using both diplomacy and strategic alliances to navigate tensions with larger powers. Qatar successfully employs a strategic hedging approach, balancing relations between competing regional and international powers, such as the U.S. and Iran. This allows Qatar to protect its autonomy despite being a smaller state surrounded by larger, sometimes adversarial nations.

Qatar's partnerships, especially with influential countries like Turkey and United States, serve as both economic and security assurances. These alliances allow Qatar to mitigate regional isolation and assert influence beyond its geographic size. Qatar's use of media, particularly through Al Jazeera, has strengthened its image as a mediator and a voice in international affairs. This approach helps Qatar engage diplomatically across the Arab world and globally, positioning it as an influential soft power.

Discussion: Qatar's strategy has allowed it to remain resilient despite external pressures from larger neighbors. Its foreign policy decisions during crises, like the Persian Gulf blockade, illustrate its capability to balance its interests without full alignment with any one power. However, there are potential downsides to this strategy, such as the

risks associated with maintaining relationships with both the U.S. and Iran, which may lead to conflicting expectations. Additionally, regional instability might impact Qatar's long-term ability to sustain such a strategy. Qatar's strategy with other small states in the Middle East are also worth noting. For example, other countries in the Persian Gulf, like Oman, employ similar or differing hedging strategies to ensure their survival and autonomy. Qatar's strategies will evolve given global shifts, such as U.S. re-engagement in the region or increased tensions around energy markets. It is debatable whether Qatar's reliance on strategic hedging can adapt to a rapidly changing geopolitical landscape.

Conclusion: In conclusion, Qatar's strategic hedging approach has allowed it to secure its autonomy and enhance its international standing, despite the inherent vulnerabilities associated with being a small state. This approach has not only stabilized Qatar's domestic and regional position but has also strengthened its influence as a neutral, mediating actor capable of contributing to regional stability. The findings of this study have broader implications for understanding how small states can effectively navigate complex geopolitical environments by employing strategic hedging, soft power, and flexible diplomacy to offset the limitations imposed by size and capacity. Through its dynamic foreign policy and strategic hedging, Qatar has succeeded in transforming itself from a peripheral actor into a central player in regional and global affairs.

Keywords: Qatar, Strategic Hedging, small states, Middle East, Islamic awakening

E-ISSN: 2588-6541 / Center for Strategic Research / Quarterly of Foreign Relations
Quarterly of Foreign Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 [10.22034/fr.2024.462506.1543](https://doi.org/10.22034/fr.2024.462506.1543)

نقش راهبرد «پوشش استراتژیک»^۱ در سیاست خارجی قطر

سید عباس عراقچی

دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده روابط بین‌الملل، وزارت امور خارجه، تهران، ایران.

Email: araghchi@nimrooz.net

امیر صمدی

نویسنده مسئول، دانشجوی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، گرایش مطالعات خاورمیانه، دانشکده روابط بین‌الملل، وزارت امور خارجه، تهران، ایران.

Email: a.samadia1998@gmail.com

0009-0007-9662-5548

چکیده

تأثیر دولت‌های کوچک^۲ در روابط بین‌المللی معاصر، بیش از گذشته است. کشور قطر نیز به دلیل فقدان برخی مؤلفه‌های سنتی قدرت و وابستگی به قدرت خارجی در تأمین امنیت خود، جزو دولت‌های ذره‌ای شناخته می‌شود. فقدان عناصر سنتی قدرت، دولت‌های کوچک را وادار کرده است که از دو راهبرد «موازنه‌سازی»^۳ یا «دنباله‌روی»^۴ به‌منظور تأمین بقا و امنیت خود استفاده کنند. با این حال، کشور قطر با سرپیچی از راهبردهای متعارف روابط بین‌الملل، و اتخاذ راهبرد پوشش استراتژیک، نفوذ و کنشگری فعالانه‌ای در منطقه داشته است، به‌طوری که نقش این کشور در پویایی‌های امنیتی منطقه غیرقابل چشم‌پوشی است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سؤال است که چگونه قطر با استفاده از راهبرد پوشش استراتژیک، جایگاه خود را در روابط بین‌المللی تقویت کرده است؟ این پژوهش که با رویکرد توصیفی-تحلیلی ارائه می‌شود، ضمن بررسی سیاست خارجی قطر، این فرضیه را مطرح می‌کند که «دوحه» از طریق قدرت نرم، تعاملات سازنده و روابط اقتصادی گسترده با طیف وسیعی از بازیگران، استقلال نسبی در روابط خارجی و اتخاذ مواضع فعالانه در قبال تحولات منطقه‌ای، جایگاه و سرمایه راهبردی خود را در منطقه تقویت کرده است. مجموعه این اقدامات که در راستای نظریه پوشش استراتژیک است، این امکان را به قطر داده تا شرایط عدم قطعیت منطقه‌ای و پیش‌بینی‌ناپذیری بین‌المللی را به‌صورت بهینه‌ای مدیریت کرده و در عین حال نقش خود را به‌عنوان بازیگری تأثیرگذار در منطقه تثبیت کند.

کلیدواژه‌ها: قطر، پوشش استراتژیک، دولت‌های کوچک، خاورمیانه، بیداری اسلامی.

شاپای الکترونیک: ۶۵۴۱-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه روابط خارجی

doi 10.22034/fr.2024.462506.1543

- 1.Strategic Hedging
- 2.Small States
- 3.Balancing
- 4.Bandwagoning

مقدمه و بیان مسئله

قطر کشوری است که در دو دهه اخیر جایگاه ویژه‌ای در تحولات امنیتی منطقه داشته است. این کشور به دلیل فقدان مؤلفه‌های نظامی کارآمد، عدم برخورداری از جمعیت مناسب و وسعت سرزمینی ناچیز، در تقسیم‌بندی بازیگران دولتی جزو کشورهای کوچک یا دولت‌های ذره‌ای شناخته می‌شود. کشورهای کوچک به دلیل محدودیت‌های ساختاری توان تأثیرگذاری قابل ملاحظه‌ای بر تحولات بین‌المللی را نداشته، بلکه خود متأثر از تحولات و کنش قدرت‌های بزرگ هستند. با این حال، به‌رغم تمام محدودیت‌های موجود برای این دسته از کشورها، دوحه به‌واسطه ثروت عظیم نفتی و به‌عنوان اولین صادرکننده گاز طبیعی مایع^۱، توانسته قدرت ویژه‌ای در منطقه کسب و نقش ممتاز و متمایز خود را تثبیت کند.

قطر که در سال ۱۹۷۱ بعد از خروج بریتانیا از خلیج فارس به همراه بحرین و امارات به‌عنوان کشوری مستقل تأسیس شد، تا پیش از کودتای حمد بن خلیفه، با پیگیری سیاست دنباله‌روی و وابستگی عمیق به قدرت منطقه‌ای و بین‌المللی سعی داشت بقا و امنیت خود را در منطقه متلاطم و بحران‌خیز خاورمیانه حفظ کند. بعد از کودتای سفید توسط حمد بن خلیفه آل ثانی در ۱۹۹۵ و استفاده مؤثر و هدفمند از ظرفیت نفت و گاز قطر، ریل‌گذاری جدیدی در سیاست خارجی این کشور انجام شد.

تا پیش از تحولات بیداری اسلامی، کشور قطر از طریق به‌کارگیری موفق دیپلماسی عمومی و قدرت نرم، یکی از ارکان ثبات در منطقه به‌شمار می‌آمد. با این وجود، در پرتو تحولات بیداری اسلامی، قواعد استراتژیک چندین دهه‌ای حاکم بر منطقه دستخوش تغییر و تحولات بنیادین گردید. ثبات رژیم‌های محافظه‌کار و سنتی خاورمیانه که محصول فرایندهای غیردموکراتیک و استعماری بوده و چندین دهه به‌واسطه وابستگی به قدرت بین‌المللی، حاشیه امنی برای خود در منطقه ایجاد کرده بودند، در معرض چالش‌های موجودیتی قرار گرفت و منجر به فروپاشی برخی از نظام‌های سیاسی شد. قطر با قرائت استراتژیک ویژه از صحنه تحولات عربی، رویکردی تهاجمی و سازش‌ناپذیر به‌منظور تحمیل اراده راهبردی خود اتخاذ کرد. این سیاست، به حسب ظاهر با دیپلماسی میانجیگری و معتدل قطر در تعارض بود و منجر به اختلافات بنیادین با عربستان سعودی و بحران ۲۰۱۷ علیه قطر گردید.

1. LNG

نظریات متعارف روابط بین‌الملل مانند نو واقع‌گرایی، تغییر در توزیع نسبی قدرت را عامل اصلی افزایش نفوذ قطر در منطقه می‌دانند. نو واقع‌گرایان معتقدند ایالات متحده به‌عنوان حامی اصلی دوحه، با درک موقعیت ژئوپلیتیک این کشور در خلیج فارس و نزدیکی به ایران، فضایی برای کنشگری استراتژیک برای این کشور فراهم کرده است. رئالیسم نوکلاسیک، علاوه بر عوامل ساختاری، بر نقش رهبران قطر و تصمیمات آن‌ها در ایجاد روابط استراتژیک با قدرتهای جهانی تأکید دارد. سازه‌انگاران، بر ادراک رهبران قطر از محیط بین‌المللی و منطقه‌ای و نقش انگاره‌های هویتی تمرکز دارند و حمایت قطر از اخوان المسلمین را یک عامل مهم در افزایش قدرت منطقه‌ای این کشور می‌دانند. هرچند تمام این نظریه‌های سنتی به‌نوعی در تحلیل سیاست خارجی قطر کاربردی هستند، اما تنها بخشی از واقعیات را نمایندگی می‌کنند و سیاست خارجی قطر همچنان موضوعی پیچیده و مناقشه برانگیز است. به نظر می‌رسد یکی از نظریاتی که می‌تواند پیچیدگی سیاست خارجی قطر را تبیین کند، نظریه پوشش استراتژیک است. پوشش استراتژیک، نظریه ساختاری جدید در روابط بین‌الملل و یک استراتژی متشکل از همکاری و درگیری به شمار می‌آید. این راهبرد بر هر دو ابزار قدرت نرم و سخت تکیه دارد و هدف اصلی آن تضمین بقای یک دولت در شرایط بحرانی و نااطمینانی حاکم بر روابط بین‌المللی است. به نظر می‌رسد کشور قطر نیز با تلفیقی از عناصر قدرت نرم، تعامل با قدرتهای جهانی و منطقه‌ای، افزایش ضریب امنیتی از طریق برون‌سپاری امنیت و مواضع تهاجمی و جاه‌طلبانه، روابط خود را در محیط پیچیده بین‌المللی مدیریت می‌کند.

مبنتی بر نظریه پوشش استراتژیک، موازنه سازی و دنباله‌روی که استراتژی غالب دولت‌های ذره‌ای است، در شرایط ناپایدار بین‌المللی چندان مناسب نیست. دنباله‌روی موجب وابستگی و انفعال کشورهای کوچک شده، و موازنه سازی احتمال تضاد توسط قدرت تهدیدکننده علیه دولت کوچک را در نظام منطقه‌ای و بین‌المللی تقویت می‌کند. لذا پوشش استراتژیک در این شرایط می‌تواند به‌منزله رفتاری بهینه در نظر گرفته شود. در نتیجه، پژوهش حاضر درصدد است تا سیاست خارجی قطر را از منظر نظریه پوشش استراتژیک بررسی نماید و به این سؤال پاسخ دهد که در بیش از دو دهه گذشته، راهبرد پوشش استراتژیک چه تأثیر و جایگاهی در سیاست خارجی قطر داشته است.

اهمیت پژوهش در آن است که فهم سیاست خارجی قطر به‌عنوان یکی از

مهم‌ترین همسایگان ایران، ضروری به نظر می‌رسد. واقعیت این است که کشورهای عربی حتی در شورای همکاری خلیج فارس نیز از منطق واحدی در سیاست خارجی و منطقه‌ای خود پیروی نمی‌کنند. با ورود به قرن بیست‌ویکم منطق رفتار سیاست خارجی کشورها پیچیده‌تر شده است. از این رو، درک سیاست خارجی قطر باید با شناخت این پیچیدگی‌ها همراه باشد. قطر همسایه مهم ایران است که نقش پررنگی در بسیاری از مسائل مرتبط با روابط خارجی کشورمان دارد و تعامل سازنده با آن می‌تواند ضمن برقراری روابط مناسب اقتصادی، به ایجاد محیط امنیتی قوی کمک شایانی کند.

نوع پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی است که در آن نقش راهبرد پوشش استراتژیک در سیاست خارجی قطر مورد بررسی قرار می‌گیرد. با توجه به ماهیت و نوع موضوع مورد مطالعه، داده‌های لازم برای تحلیل و استنتاج اطلاعات، کتابخانه‌ای، اسنادی و بر اساس مطالعه مقالات و کتب داخلی و خارجی است.

۱. پیشینه پژوهش

تاکنون مقالات پر شماری در خصوص سیاست خارجی قطر نوشته شده است. رودریگز گارسیا (۲۰۲۱) در مقاله «سیاست خارجی قطر: از نقش میانجی به نقش فعال»، سیاست خارجی قطر را با استفاده از چهارچوب نظری تحلیل سیاست خارجی^۱ بررسی می‌کند. این منطق نظری که بیشتر متمرکز به عملکرد و مکانیسم تصمیم‌گیری در دولت است، درک نهاد دولت و نخبگان سیاسی از تحولات منطقه‌ای را عاملی مهم در سیاست خارجی تلقی می‌کند. نویسنده مقاله، دگردیسی در سیاست خارجی قطر را محصول تغییرات منطقه‌ای در پرتو تحولات بیداری اسلامی می‌داند. از نظر گارسیا، رهبران قطری انقلاب‌های عربی را فرصتی بهینه برای افزایش نفوذ خود در منطقه تلقی کرده و از این حیث، با به‌کارگیری ابزارهای قدرت سخت، به تدریج از نقش میانجی فاصله گرفتند.

مروان کابالان (۲۰۱۹) در مقاله «بازیگران، ساختارها و سیاست خارجی قطر» بر نقش ویژه نخبگان و رهبران قطری در هدایت سیاست خارجی این کشور و غلبه بر محدودیت‌های ساختاری اشاره می‌کند. کابالان ضمن توجه به رویکردهای نظری مختلف در تحلیل سیاست خارجی کشورها، نقش نخبگان سیاسی را برجسته دانسته

1. FPA

و بر استفاده از ظرفیت قدرت نرم قطر به منظور افزایش نفوذ منطقه‌ای این کشور در تحولات بیداری اسلامی توسط رهبران دوحه تأکید می‌کند. اگرچه نوعی جبر ژئوپلیتیک بر سیاست خارجی قطر سایه افکنده است، اما این کشور توانسته با استفاده از فضای رقابتی و شکاف میان بازیگران مهم منطقه‌ای نقش و جایگاه استراتژیک خود را در منطقه تقویت کند. بنابراین، قطر با استفاده از قدرت نرم و استراتژی‌های مبتنی بر موازنه، بر محدودیت‌های ساختاری غلبه کرده است.

متیو گری (۲۰۱۹) در مقاله «قطر، یک دولت کوچک جاه‌طلب»، جهت‌گیری کلان سیاست خارجی این کشور را بر اساس نظریات واقع‌گرایانه و مبتنی بر الزامات استراتژیک حاکم در هر مقطع می‌داند. بنابراین، تناقضی بین سیاست خارجی تعامل‌گرایانه و جاه‌طلبانه این کشور وجود ندارد. محدودیت‌هایی همچون موقعیت جغرافیایی آسیب‌پذیر در میان همسایگان و ضعف نظامی، قطر را به سمت اتخاذ یک استراتژی دفاعی مبتنی بر رابطه امنیتی با آمریکا، تعامل با طیفی از بازیگران بین‌المللی، برندسازی ملی و مناسبات دیپلماتیک سوق داده است. مجموع این سیاست‌ها، که متکی بر قدرت و پشتوانه اقتصادی دوحه است، نقش به‌سزایی در افزایش ضریب امنیتی دوحه و مشروعیت داخلی این کشور داشته است.

درسان اورهان (۲۰۲۳) در مقاله «پوشش استراتژیک یا هم‌سویی؟ سیاست خارجی قطر در قبال ایران در پی بحران محاصره» سیاست قطر در قبال ایران را تا پیش از بحران ۲۰۱۷ مبتنی بر اعمال نوعی سیاست پوشش استراتژیک می‌داند. درسان بر این باور است که پس از اعمال محاصره همه‌جانبه علیه قطر، دوحه و تهران روابط اقتصادی و تعاملات دیپلماتیک خود را توسعه دادند، اما این توسعه مناسبات را نمی‌توان به‌منزله هم‌سویی یا اتحاد استراتژیک تلقی کرد. در نتیجه سیاست قطر در قبال ایران مبتنی بر سویه‌هایی از ابهام بود تا بدین ترتیب، ضمن تقویت روابط با ترکیه، آمریکا و سایر کشورهای اروپایی، راه برای آشتی با عربستان نیز بسته نشود.

پژوهش حاضر نیز با بررسی مقالات مختلف در خصوص سیاست خارجی قطر و مطالعه چهارچوب نظری پوشش استراتژیک، درصدد است تا با کاربست این نظریه در سیاست خارجی قطر، ضمن ارائه چهارچوبی قاعده‌مند و منسجم به‌منظور فهم سیاست خارجی این کشور در تحولات مهم منطقه‌ای، بتواند تصویری از نقاط ضعف و قوت دوحه و تمایلات استراتژیک این کشور در اختیار تصمیم‌گیران کشور قرار دهد.

در آثار پیشین، عمده تمرکز محققان بر فهم سیاست خارجی قطر از دریچه نظریات متعارف روابط بین‌الملل بوده و به نظریه پوشش استراتژیک، یا اشاره نشده یا اینکه در آثار معدودی و صرفاً مقطع محدودی از سیاست خارجی این کشور مورد ارزیابی قرار گرفته است. در این پژوهش با تقسیم‌بندی راهبرد سیاست خارجی قطر به سه بخش قدرت نرم، تعامل با قدرتهای منطقه‌ای و بین‌المللی، همچنین اتخاذ مواضع سازش‌ناپذیر، سعی گردیده است تا از طریق کاربست چهارچوب نظری پوشش استراتژیک، منطق سیاست خارجی قطر تبیین شود.

۲. چهارچوب نظری

بسیاری از محققان معتقدند که دولت‌های کوچک با محدودیت‌های ذاتی در نظام بین‌الملل مواجه هستند. این مشکلات ناشی از عواملی مانند جمعیت پایین و قدرت ساختاری محدود آن‌ها در مقایسه با کشورهای بزرگ‌تر است (Thorhallsson, 2019). با این حال، دولت‌های کوچک در روابط بین‌المللی معاصر نفوذ قابل توجهی دارند. بنابراین، این کشورها باید سیاست‌های امنیتی خاص و متناسب با چالش‌های ملی و خارجی خود را اتخاذ کنند (Novikova, 2022).

عدم قطعیت و نااطمینانی نسبت به نظام بین‌الملل همواره یکی از چالش‌های بزرگ برای دولت‌های کوچک بوده است. این نااطمینانی چنین بازیگرانی را به اتخاذ استراتژی موازنه‌سازی یا دنباله‌روی سوق می‌دهد. (Yin, 2022) استراتژی موازنه‌سازی نیازمند رویارویی مستقیم با دولت‌های تهدیدکننده است که برای این بازیگران به دلیل مخاطرات امنیتی غیرممکن است. هرچند بی‌طرفی یا دنباله‌روی ممکن است بهترین گزینه برای این کشورها باشد، اما بی‌طرفی می‌تواند هزینه‌هایی به همراه داشته باشد و منجر به قطع روابط با یکی از طرف‌های درگیر شود، حالتی که با انتظارات حمایتی دولت‌های کوچک در تضاد است. در عین حال، دنباله‌روی نیز وابستگی به دولت متحد را افزایش می‌دهد (El-Dessouki & Mansour, 2023).

به‌منظور پاسخگویی به این چالش و به دلیل عدم اطمینان کامل دولت‌ها از اهداف متحدان خود و عدم هم‌راستایی کامل منافع آن‌ها، معمولاً از راهبردی به نام پوشش استراتژیک استفاده می‌شود که نیازمند همکاری با یک متحد و استقلال در روابط خارجی است (Guzansky, 2015). پوشش استراتژیک یکی از نظریات نسبتاً جدید در روابط بین‌الملل است که بسیاری از پژوهش‌های دانشگاهی را به خود

معطوف کرده است. برخی از محققان همچون «چنگ چوی کویک»^۱ پوشش استراتژیک را به‌عنوان «رفتاری ضمانت‌جویانه در شرایط نااطمینانی، عدم قطعیت و مخاطرات بالا» تعریف می‌کنند که در آن «یک دولت به‌طور منطقی از جانب‌داری اجتناب و اقدامات متضادی را در مقابل قدرت‌های رقیب دنبال می‌کند» (Kuik, 2021). این رویکرد به دولت‌ها اجازه می‌دهد تا از طریق کاهش تهدیدات، شرایط نامطمئن را مدیریت کنند. در حالی که پیچیدگی‌های نظام بین‌الملل بر روابط دولت‌ها تأثیر می‌گذارد، پوشش استراتژیک به‌عنوان رویکردی محتاطانه و هوشمندانه در روابط بین‌الملل، با هدف کاهش تهدیدات علیه ثبات دولت‌ها عمل می‌کند. انگیزه اصلی این استراتژی، تأمین امنیت و بقای دولت‌هاست.

در سال‌های اخیر، ایده پوشش استراتژیک به‌عنوان تلاشی برای تقویت مفهوم موازنه نرم مطرح شده است (Geeraerts & Salman, 2016). موازنه نرم راهبردی است که توسط دولت‌ها با هدف محدود کردن توان تأثیرگذاری قدرت تهدیدکننده، اتخاذ می‌شود. بر خلاف موازنه سنتی و سخت، که عمدتاً شامل ائتلاف‌های نظامی و اتحادیه‌های رسمی است، موازنه نرم متکی بر مشروعیت‌زدایی نهادی و تحدید نفوذ یک دولت مسلط با اعمال نفوذ در نهادهای بین‌المللی و تلاش‌های دیپلماتیک است (Pape, 2005). در همین راستا، پوشش استراتژیک نیز به رفتاری اطلاق می‌شود که دولت‌ها با هدف ارتقای موقعیت خود و اجتناب از درگیری مستقیم با رقبای اصلی اتخاذ می‌کنند. این رویکرد به‌ویژه برای کشورهایی که با عدم قطعیت ناشی از تغییرات ساختاری در نظام بین‌الملل، مانند گذار از نظم تک قطبی به توزیع پراکنده‌تر قدرت درگیر هستند، اهمیت پیدا می‌کند (Geeraerts & Salman, 2016).

بر این مبنا، پوشش استراتژیک به‌عنوان سیاستی مؤثر برای کشورهای کوچک‌تر، امکان پاسخ به تهدیدات امنیتی و تعامل با قدرت‌های بزرگ را فراهم می‌آورد. این رویکرد به‌ویژه برای دولت‌های کوچک که نمی‌توانند به‌طور مستقل امنیت خود را تأمین کنند، سودمند است. در منطقه خلیج فارس، تعریف دولت‌های کوچک فراتر از اندازه و جمعیت است و به میزان وابستگی آن‌ها به قدرت‌های بزرگ بستگی دارد. اتخاذ رویکرد پوشش استراتژیک می‌تواند ضمانتی حیاتی برای این کشورها باشد تا از تبدیل شدن به ابزار قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی جلوگیری کنند (Hamdi & Salman, 2020).

1. Cheng-Chwee Kuik

قطر، به دلیل نقش برجسته‌اش در تحولات امنیتی منطقه، یکی از بازیگران شاخص به شمار می‌رود. رقابت‌های امنیتی میان عربستان سعودی و ایران و تعامل با ایالات متحده و رژیم صهیونیستی نیازمند رویکرد هوشمندانه‌ای از سوی قطر است. بنابراین، انتظار می‌رود که این کشور راهبرد پوشش استراتژیک را دنبال کند تا معادلات پیچیده امنیتی را مدیریت کرده و نفوذ خود را افزایش دهد.

۳. راهبرد سیاست خارجی قطر

سیاست خارجی قطر علاوه بر پویایی‌های داخلی این کشور، متأثر از فضای حاکم بر معادلات امنیتی در خلیج فارس و خاورمیانه بوده است. همان‌طور که عنوان شد «پوشش استراتژیک نوعی رفتار است که توسط کشورهای می‌خواهند رقابت خود را بهبود بخشند و در عین حال از رویارویی مستقیم با رقبای اصلی خودداری کنند، استفاده می‌شود» (Geeraerts & Salman, 2016).

از این منظر نمی‌توان سیاست خارجی قطر را بدون توجه به ریشه‌های تاریخی، زمینه‌های درگیری، توزیع قدرت در نظام بین‌الملل و منطقه‌ای و به‌طور کلی الزامات استراتژیک حاکم بر منطقه، مورد تحلیل قرار داد.

قطر به لحاظ درآمد سرانه رتبه اول در جهان را داراست. این کشور در دو دهه اخیر، نقش برجسته‌ای در تحولات و درگیری‌های منطقه‌ای داشته است، به‌طوری که موضع قطر در قبال پدیده‌های سیاسی و امنیتی یکی از عوامل مهم در تشدید یا کاهش بحران‌ها بوده است (Mohammadzadeh, 2017).

امیر وقت قطر با اتکا به درآمدهای نفتی و استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی این کشور به تدریج تبدیل به بازیگری فعال و پیشرو در تحولات دو دهه اخیر منطقه شده است. ویژگی برجسته سیاست خارجی قطر ایفای نقش میانجی در اوج برخی از درگیری‌های خاورمیانه بوده است (Wright, 2021).

در این بین، شرکت‌های چند ملیتی^۱ نیز تأثیر عمیقی بر سیاست خارجی قطر داشته‌اند. مشارکت با شرکت‌های جهانی مانند اکسون موبیل^۲، شل^۳ و توتال انرژی^۴، قطر را به صادرکننده مهم گاز طبیعی مایع تبدیل کرده است. این همکاری‌ها به قطر کمک کرده است تا نفوذ دیپلماتیک خود در بازارهای اروپا و آسیا را ارتقا داده و

1. MNC
2. ExxonMobil
3. Shell
4. TotalEnergies

سیاست خارجی خود را با نیازهای جهانی انرژی هماهنگ کند (Hamad MA Fetais et al., 2021).

سیاست خارجی قطر واجد چندین ویژگی مهم و متمایز بوده که این کشور را به تدریج در تحولات پیچیده دو دهه اخیر به بازیگری ممتاز در منطقه تبدیل کرده است. تقویت قدرت نرم، شیوه تعامل با قدرت‌های بزرگ، مواضع تهاجمی و سازش‌ناپذیر در قبال انقلاب‌های عربی و مقاومت در برابر خواسته‌های جاه‌طلبانه محور سعودی در بحران ۲۰۱۷ خلیج فارس به وضوح نشان می‌دهد که سیاست خارجی دوحه، به‌تنهایی با تئوری‌های متعارف روابط بین‌الملل قابل تبیین نیست.

۳-۱. قدرت نرم

یکی از راهبردهای مهمی که دوحه با اتکا به درآمدهای سرشار کشور دنبال نموده، تقویت سرمایه سیاسی و جایگاه راهبردی از طریق ارتقای قدرت نرم بوده است. همان‌طور که «جوزف نای»، قدرت نرم را «توانایی تأثیرگذاری بر دیگران برای به دست آوردن نتایج دلخواه» می‌داند که «می‌تواند با اجبار، تطمیع، یا جذب و متقاعد کردن انجام شود» (Nye, 2017)، به‌کارگیری دیپلماسی میانجی‌گرانه، کمک‌های بشردوستانه، برندسازی دولتی^۱، تأسیس شبکه رسانه‌ای الجزیره و ... توسط قطر نیز در چهارچوب قدرت نرم می‌باشد.

۳-۱-۱. دیپلماسی میانجیگری

میانجیگری دیپلماتیک یکی از اجزای اصلی سیاست منطقه‌ای قطر به شمار می‌رود که دوحه را از همسایگانش در خلیج فارس و خاورمیانه متمایز می‌کند. به‌عنوان مثال، در کشورهایی مانند افغانستان، اتیوپی، عراق، فلسطین اشغالی، لبنان، سودان و یمن، قطر با جناح‌های متخاصم برای ترویج راه‌حل‌های سیاسی و گسترش کمک‌های بشردوستانه تعامل می‌کند. اتخاذ سیاست میانجیگری توسط قطر در دهه‌های اخیر علاوه بر تقویت وجهه قدرت نرم و دیپلماسی عمومی این کشور مزایای راهبردی متعددی نیز به همراه داشته است. به‌عنوان مثال، قطر به‌عنوان بازیگری میانجی نقش به‌سزایی در جنگ داخلی افغانستان ایفا کرد. در اوایل دهه ۲۰۱۰ دفتر سیاسی طالبان در دوحه تأسیس شد.

1. State-branding

عامل نزدیک قطر با طالبان در تسهیل توافقنامه ۲۰۲۰ دوحه، که بین آمریکا و طالبان امضا گردید، تأثیر برجسته‌ای داشت (Alqashouti, 2021).

تردیدی وجود ندارد که دولت‌های ذره‌ای به دلیل وسعت جغرافیایی محدود و عدم برخورداری از مؤلفه‌های سرزمینی، نظامی و جمعیتی مناسب، همواره مورد تهدید همسایگان و یا قدرت‌های بین‌المللی بوده‌اند. از این رو، موضوع امنیت و بحث بقا، دغدغه همیشگی این کشورها بوده است. کشور قطر نیز از این قاعده مستثنا نیست (Sulg & Crandall, 2020). بر این اساس، قطر با اتخاذ دیپلماسی میانجی‌گرانه، به دنبال افزایش نقش خود در مدیریت درگیری‌ها و ایجاد ثبات در منطقه است.

این سیاست اجازه نمی‌دهد که بحران‌ها در منطقه از حد معمول فراتر رفته و ثبات دولت‌های کوچک را تهدید کند. به‌عنوان نمونه، تلاش‌های دیپلماتیک قطر در مذاکرات هسته‌ای ایران و جلوگیری از تشدید تنش‌ها در منطقه، نتایج مثبتی داشت. توافق ۲۰۰۸ دوحه که با میانجیگری قطر و اتحادیه عرب امضا شد و به بن‌بست سیاسی ۱۸ ماهه در لبنان پایان داد نیز نمونه‌ای از موفقیت‌های سیاست خارجی قطر است که از وقوع جنگ داخلی در لبنان جلوگیری کرد. اقدام برای میانجی‌گری بین کشورها می‌تواند جلب رضایت قدرت‌های فرامنطقه‌ای را فراهم نموده و در عین حال اهرم مؤثری برای تحرکات دیپلماتیک در اختیار دولت‌های کوچک از جمله کشور قطر قرار دهد. همچنین در تلاش‌های دیپلماتیک قطر، مذاکره با طرف‌های مختلف در ارتقای روابط و اعتبار سیاسی دوحه مؤثر بوده است. این اقدامات به قطر کمک کرده‌اند تا از تبعات رقابت‌های امنیتی در منطقه در امان بماند و هم‌زمان، منافع و امنیت ملی خود را از طریق تقویت روابط اقتصادی و سیاسی تأمین کند.

۳-۱-۲. برندسازی دولتی

بخش مهمی از قدرت در روابط بین‌المللی معاصر تصویری است که از یک دولت در افکار عمومی برساخته می‌شود، هرچند این تصویر لزوماً منطبق بر واقعیات نباشد. بر این اساس، بازیگران دولتی تلاش زیادی به‌منظور ایجاد تصویری مطلوب از سیاست‌ها و اقدامات خود انجام می‌دهند تا مشروعیت تصمیمات خود نزد افکار عمومی را ارتقا دهند. یکی از ارکان مهم سیاست خارجی قطر، ابتکارات این کشور در جهت برندسازی دولتی بوده است.

پیتر ون‌هام دو مقوله برندسازی دولتی و قدرت نرم را مرتبط با یکدیگر دانسته و معتقد است که به‌منظور افزایش قدرت نرم دولت‌ها - به‌عنوان ابزاری برای جلب

رضایت و متقاعد کردن دیگران - از جمله قطر بر روی برندسازی دولتی سرمایه‌گذاری می‌کنند (Habracken & Koen, 2017). این رویکرد موجب افزایش شهرت بین‌المللی و منزلت سیاسی قطر شده و منجر به جلب حمایت‌های سیاسی از این کشور می‌شود. کسب اعتبار بین‌المللی می‌تواند در لحظات حساس منافع و امنیت ملی قطر را تأمین کند.

میزبانی قطر از کنفرانس‌ها و رویدادهای اسلامی و سرمایه‌گذاری در امور آموزشی و کمک‌های بشردوستانه، همچنین میزبانی از رویدادهای بین‌المللی در حوزه ورزش مثل جام ملت‌های آسیا ۲۰۲۳ و جام جهانی ۲۰۲۲ از جمله اقداماتی با هدف افزایش شهرت و اعتبار دوحه در سال‌های اخیر بوده است. جام جهانی فوتبال به میزبانی قطر نقطه عطف مهمی در تلاش‌های این کشور برای ارتقای وجهه جهانی خود بود و ظرفیت دوحه برای سازماندهی چنین رویداد عظیمی در سطح جهانی را نشان داد (Al-Tamimi et al., 2023).

از دهه ۱۹۹۰، کشور قطر دامنه کمک‌های بشردوستانه خود را افزایش داده به طوری که در بازسازی جنوب لبنان بعد از جنگ ۳۳ روزه و بازسازی ویرانه‌های برجای مانده از حملات اسرائیل به نوار غزه، نقش به‌سزایی ایفا کرده است. این حمایت‌های بشردوستانه باعث شده تا تصویری مطلوب از قطر در بین ملت‌های مسلمان، دولت‌های عرب و مردم جهان نقش ببندد (Barakat & Milton, 2022).

تأسیس شبکه الجزیره نیز عنصر مهمی در پویایی قدرت نرم قطر می‌باشد. این شبکه در سال ۱۹۹۶ و به ابتکار امیر وقت قطر در راستای افزایش قدرت نرم و دیپلماسی عمومی قطر ایجاد شد. الجزیره اولین شبکه رسانه‌ای ۲۴ ساعته در جهان عرب است (Abdul-Nabi, 2022) با توجه به محدودیت‌های ذاتی قدرت‌های کوچک از جمله قطر، شبکه رسانه‌ای الجزیره توانایی نامتقارنی در اختیار دوحه قرار داده تا بتواند حتی در غیاب عناصر سنتی قدرت، اهداف ژئوپلیتیک خود را محقق کند. اوج تأثیرگذاری الجزیره در تحولات بیداری اسلامی بود که نقش درخوری در پیشبرد انقلاب‌های عربی داشت. در نهایت باید اذعان نمود که این شبکه ظرفیت بزرگی در اختیار قطر برای افزایش نفوذ منطقه‌ای و هدایت رویدادهای ژئوپلیتیکی جهان عرب در چهارچوب اهداف و منافع راهبردی این شیخ‌نشین قرار داده است (Sureda, Sánchez, 2023).

حمایت از عناصر اخوانی با هدف تضعیف گفتمان وهابی، به‌ویژه در سطوح سیاسی و اجتماعی، یکی دیگر از اقدامات قطر در حوزه افزایش قدرت نرم بوده است.

قطر همواره از نفوذ ایدئولوژی وهابیت که خاستگاه سعودی دارد، در هراس بوده و آن را تهدیدی برای بقا و مشروعیت نظام سیاسی خود تلقی می‌کند. همچنین از آنجایی که دوحه به دنبال برندسازی دولتی است، سعی نموده با حمایت از سایر گروه‌های اسلام‌گرا به‌ویژه اخوان المسلمین، که در جهان عرب نیز معروف و محبوب می‌باشند، هم‌گفتمان آلترناتیو در برابر وهابیت عربستان تولید کند و هم‌ابزاری برای جاه‌طلبی‌های سیاسی و نفوذ منطقه‌ای خود داشته باشد. بر همین اساس، می‌توان یکی دیگر از ابزارهای قطر برای برندسازی را حمایت از اخوان المسلمین تلقی نمود (Menshawy & Mabon, 2021).

به‌طور کلی، رابطه عمیقی بین به‌کارگیری راهبرد پوشش استراتژیک و قدرت نرم یک دولت وجود دارد. پوشش استراتژیک به‌دنبال حفظ روابط مثبت، پایدار و سودمند با طیف وسیعی از دولت‌ها و بازیگران است تا بتواند شرایط عدم قطعیت حاصل از تعارضات بازیگران مختلف را مدیریت کند. افزایش و تقویت مؤلفه‌های قدرت نرم یک کشور می‌تواند این هدف را محقق کند. کشور قطر در سال‌های اخیر، با وجود شرایط پیچیده ژئوپلیتیکی از طریق قدرت نرم خود توانسته به‌طور مؤثری جایگاه خود را در این تحولات تثبیت کند. دوحه به‌طور هم‌زمان با قدرت‌های رقیب و متخاصم ارتباط برقرار کرده و تبدیل به جزئی از روندهای منطقه‌ای شده است. به‌کارگیری موفق دیپلماسی عمومی و سرمایه‌گذاری روی قدرت نرم باعث شده تا قطر در پیشبرد راهبرد پوشش استراتژیک، که تأکید ویژه‌ای بر روی انعطاف‌پذیری و سازگاری در سیاست خارجی دارد، موفق شود. وقتی کشوری از نظر فرهنگی جذاب، به لحاظ اقتصادی موفق و از نظر تحرکات دیپلماتیک مؤثر دیده شود، سایر کشورها ترجیح می‌دهند همکاری بیشتری با آن داشته باشند و اختلافات جزئی را نادیده بگیرند. این مسئله به نوبه خود می‌تواند برای محافظت در برابر تهدیدات یا عدم قطعیت‌های موجود، که هدف اصلی پوشش استراتژیک است، کاربردی باشد.

۲-۳. تعامل با قدرت‌های بزرگ بین‌المللی و منطقه‌ای

تعامل با قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای از ارکان ثابت سیاست خارجی قطر به شمار می‌آید. همان‌طور که اشاره شد، قطر دولتی ذره‌ای و به لحاظ نظامی ناکارآمد می‌باشد. از این جهت، برای تأمین امنیت و ثبات سیاسی خود به قدرت‌های جهانی وابسته است. ضمن اینکه روابط قطر با اکثر کشورهای منطقه نیز رابطه‌ای سازنده و در خدمت اهداف توسعه‌ای، امنیتی و ژئوپلیتیکی این کشور می‌باشد.

رابطه قطر با ایالات متحده آمریکا، رابطه‌ای ویژه و راهبردی است. این کشور از مهم‌ترین متحدین منطقه‌ای آمریکا به شمار می‌رود. از جمله رویدادهایی که بر ژئوپلیتیک منطقه و محاسبات استراتژیک پادشاهی‌های خلیج فارس تأثیر عمیقی داشت، حمله عراق به کویت در ۱۹۹۰ بود. این تهاجم منجر به احساس تهدید در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به‌ویژه قطر شد (Álvarez-Ossorio & Garcia, 2021). رهبری قطر بر این باور است که ایالات متحده توانایی محافظت از این کشور، در برابر تهدیدات نظامی احتمالی از سوی عربستان سعودی و دیگر دولت‌ها را دارد. در نتیجه، قطر خود را متحد مهم واشنگتن در منطقه می‌داند. پس از حملات ۱۱ سپتامبر، آمریکا تصمیم گرفت نیروهای نظامی خود را از عربستان سعودی به قطر منتقل کند. دولت قطر از این اقدام استقبال و حمایت مالی قابل توجهی برای ایجاد مقر فرماندهی مرکزی ایالات متحده در پایگاه هوایی العدید ارائه کرد (Entous et al., 2019).

علی‌رغم اختلافات مقطعی و موردی ایالات متحده و قطر، دوحه در نهایت به واشنگتن برای تأمین امنیت خارجی خود تکیه کرده است. دوحه تسلط قدرت سخت آمریکا در منطقه را به رسمیت می‌شناسد و از روابطی که با ارتش آمریکا دارد سود می‌برد. با این حال، این به معنای وابستگی بی‌قید و شرط قطر به یک قدرت جهانی نیست (Gray, 2019).

قطر با وجود روابط نزدیک با ایالات متحده، موضع مستقلی در سیاست خارجی خود اتخاذ کرده و در مورد مسائلی مانند رژیم صهیونیستی، انزوای ایران و حمایت از اسلام‌گرایان همراهی کاملی با سیاست‌های آمریکا نداشته است.

قطر با اسرائیل، مهم‌ترین متحد استراتژیک آمریکا در منطقه، رابطه‌ای منحصر به فرد دارد. از سال ۱۹۹۶ و بعد از امضای پیمان اسلو بین سازمان آزادی‌بخش فلسطین و اسرائیل، دفتر تجاری اسرائیل در دوحه افتتاح شد که تا سال ۲۰۰۹ نیز فعال بوده است. این موضوع حاکی از علاقه دوحه به حفظ روابط مستقل و خارج از اراده سایر بازیگران مهم جهان عرب با اسرائیل می‌باشد (Gray, 2019). همچنین، با هدف برقراری موازنه سیاسی و دیپلماتیک و حفظ چهره مثبت در بین افکار عمومی ملت مسلمان و جهان عرب، دوحه جزو اصلی‌ترین حامیان مالی حماس بوده و میزبان تعدادی از رهبران این گروه می‌باشد. با تشدید تجاوزات رژیم صهیونیستی در سال‌های اخیر علیه ملت فلسطین، قطر نقش به‌سزایی در میانجیگری بین دو طرف داشته است.

بعد از عملیات طوفان الاقصی، دوحه در چهارچوب پیشبرد نقش میانجی و با هدف برقراری آتش‌بس و توقف جنگ بین اسرائیل و مقاومت حماس تلاش‌های دیپلماتیک گسترده‌ای را صورت داد. اگرچه تاکنون نشانه محسوسی از پیشرفت مذاکرات و توقف کشتار توسط اسرائیل وجود ندارد، اما میانجیگری دوحه حاکی از جایگاه مهم و اعتبار دیپلماتیک این کشور در منطقه و بین طرف‌های درگیری است. روابط اقتصادی قطر و چین طیف وسیعی از موضوعات را شامل می‌شود. قطر جایگاه مهمی در پروژه «کمربند - جاده»^۱ چین دارد. صادرات گاز به چین نمونه بارز وابستگی متقابل جهانی قطر است. چین قادر است بازار قابل اعتمادی را برای قطر تضمین کند، در عین حال قطر نیز می‌تواند تأمین‌کننده پایدار انرژی برای بازار چین باشد (Chaziza, 2020). این پیوندهای عمیق بر نقش استراتژیک قطر به‌عنوان یک تأمین‌کننده قابل اعتماد انرژی در صحنه جهانی تأکید می‌کند.

ایران و قطر در بزرگ‌ترین میدان گازی موسوم به پارس جنوبی شریک و سهام‌دار هستند و تعامل سازنده با ایران برای حفظ امنیت انرژی و منافع اقتصادی مشترک ضروری است. در پی انقلاب اسلامی و گسترش نفوذ ایران، قطر با وجود احساس تهدید، به دنبال متعادل‌سازی روابط خود با ایران است. دوحه، ضمن همراهی با برخی سیاست‌های ضد ایرانی شورای همکاری خلیج فارس، روابط اقتصادی خود را با تهران، حفظ و در مذاکرات هسته‌ای نیز نقش میانجی را ایفا کرده است. این رویکرد دوگانه به دنبال بهبود فضای رابطه با ایران و جلوگیری از برانگیختن حساسیت‌های منطقه‌ای است.

رابطه دوحه و ریاض در جریان انقلاب‌های عربی دچار تنش شد. قطر با حمایت از جریان‌های تحول‌خواه در منطقه چالش امنیتی فزاینده‌ای برای عربستان ایجاد کرد، به طوری که نقش حمایتی دوحه از معترضین و فعالین اسلام‌گرا در تونس و مصر یکی از عوامل سقوط نظام سیاسی در این کشورها بود. با سقوط حسنی مبارک، سرمایه راهبردی عربستان در معرض تهدیدات موجودیتی و هویتی قرار گرفت. با روی کار آمدن محمد مرسی، که یک سیاستمدار اخوانی و هم‌سو با قطر بود، اختلافات بین دوحه و ریاض تشدید شد. هرچند با حمایت همه‌جانبه عربستان و امارات از کودتای السیسی، دولت مرسی سرنگون شد، اما حمایت قطر از قیام‌های عربی، در مقطعی یک چالش اساسی بین قطر و عربستان ایجاد کرد.

قطر تنها مرز زمینی را با کشور عربستان سعودی دارد. هر دو کشور به لحاظ تاریخی دوره‌هایی از تنش‌های مرزی و سرزمینی را تجربه کرده‌اند. اختلافات سیاسی ناشی از جهت‌گیری دوحه در قبال تحولات بیداری اسلامی در سال‌های اخیر افزایش پیدا کرده است. اوج این اختلافات در بحران ۲۰۱۷ برای قطر بوده که عربستان سعودی به همراه امارات، بحرین و مصر با اعمال تحریم‌های همه‌جانبه در پی براندازی یا تغییر موضع قطر بودند. هرچند مطالبات زیاده‌خواهانه ریاض به نتیجه مطلوب نرسید اما نشان از حساسیت رابطه دو کشور دارد (Berni, 2020).

با این حال، قطر در روابط خود با ریاض، ضمن اقدامات سیاسی مستقل، حساسیت‌های موجود را مدیریت می‌کند. هم‌زمان با تحولات بیداری اسلامی، اعتراضات مردمی در بحرین نیز شدت گرفت. قطر با اینکه خود پیشگام تحول و انتقال قدرت در منطقه بود، اما از موضع رسمی شورای همکاری خلیج فارس و سرکوب این اعتراضات حمایت کرد. این سیاست به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی بحرین و احتمال به قدرت رسیدن شیعیان و متعاقب آن افزایش نفوذ منطقه‌ای ایران و از سویی دیگر، با هدف تلاش برای ترمیم رابطه با عربستان و تعدیل تنش‌های بین دو کشور به دلیل موضع دوحه در قبال تحولات عربی صورت گرفت.

ترکیه یکی از مهم‌ترین متحدین استراتژیک قطر در منطقه محسوب می‌شود. در طول دهه ۲۰۰۰ تحولی بنیادین در سیاست خارجی قطر و ترکیه مشاهده شد که سبب نزدیکی و هم‌پوشانی بین سیاست خارجی دو کشور گردید. در این مقطع، آنکارا و دوحه سرمایه‌گذاری گسترده‌ای روی قدرت نرم انجام دادند و کمک‌های بشردوستانه و توسعه‌محور از اجزای اصلی دیپلماسی عمومی هر دو کشور به شمار می‌رفت (Yeşilyurt & Yetim, 2020).

قطر و ترکیه با نقش‌آفرینی مستقل، کنشگری فعالانه‌ای بین دو طیف از بازیگران حافظ وضع موجود و تجدیدنظرطلب برقرار کرده‌اند، به طوری که از یک طرف با بازیگران مهم منطقه به شمول ایران، حماس و حزب‌الله لبنان ارتباط داشته و از سویی دیگر با عربستان سعودی و مصر مناسبات دوستانه‌ای دارند. همچنین کانال‌های ارتباطی دوحه و آنکارا با اسرائیل فعال بوده است (Yetim & Telci, 2023). هر دو کشور متحد استراتژیک آمریکا و میزبان حیاتی‌ترین پایگاه هوایی این کشور در منطقه نیز می‌باشند.

از آغاز دهه ۲۰۱۰ تغییرات اساسی در ساختار قدرت خاورمیانه و خلیج فارس به وقوع پیوسته است. بی‌ثباتی سیاسی ناشی از خیزش‌های مردمی، خلأ سیاسی

گسترده و چالش‌های جدی برای بازیگران مختلف در منطقه ایجاد کرد. از همین رو، یک اتحاد استراتژیک جدید بین قطر و ترکیه شکل گرفت تا از این خلأ برای ایجاد حوزه نفوذ مستقل استفاده کند. حمایت حزب عدالت و توسعه ترکیه و رهبری قطر از نیروهای اسلام‌گرا - به‌ویژه اخوان‌المسلمین - راه را برای دستیابی دو کشور به سطح بالایی از هم‌سویی بر سر منافع و ارزش‌ها هموار کرد (Hajimineh & Yousefi, 2024). تحریم قطر در بحران ۲۰۱۷ و پشتیبانی همه‌جانبه ترکیه نشان داد که رابطه دو کشور بسیار عمیق و پایدار است (Bakir, 2019).

در واقع، نوع تعامل قطر با همسایگان، قدرت‌های جهانی و بازیگران منطقه‌ای به وضوح نشان می‌دهد که این کشور از راهبرد دنباله‌روی که مستلزم وابستگی به قدرت منطقه‌ای یا فرا منطقه‌ای است، پیروی نمی‌کند. به دلایل آشکاری دنباله‌روی باعث می‌شود که قطر به کشورهای دیگر وابسته باشد و این مسئله با اهداف امنیتی قطر ناسازگار بوده، به‌ویژه آنکه دوحه به دنبال ارائه نقشی برجسته و تأثیرگذار در منطقه است. در عین حال، موازنه‌سازی سنتی متضمن اتحاد با یک یا چند دولت برای به چالش کشیدن دولت تهدیدکننده است، در شرایطی که نظام بین‌الملل شرایط عدم قطعیت را تجربه می‌کند، این استراتژی برای دولت کوچکی چون قطر چندان کارآمد نبوده و تخصص با قدرت بزرگ، امنیت این کشور را به مخاطره می‌اندازد. در عوض، با اتخاذ منطق پوشش استراتژیک که راهبردی مابین دنباله‌روی و موازنه‌سازی است، شرایط عدم قطعیت منطقه‌ای و بین‌المللی را مدیریت می‌کند و با قطب‌های قدرت بین‌المللی به شمول آمریکا و چین که رقبای هژمونیک یکدیگر هستند در ارتباط است و تعاملی سازنده با دو قطب قدرت منطقه‌ای یعنی عربستان و ایران دارد.

۳-۳. مواضع تهاجمی و سازش‌ناپذیر

ناامیدی و نارضایتی فزاینده‌ای که از رهبران حاکم در جهان عرب به دلیل سوءمدیریت اقتصادی، توزیع نابرابر ثروت، تبعیض، وابستگی، فساد، استبداد و ... وجود داشت، بعد از سپتامبر ۲۰۱۰ در قالب خیزش‌ها و جنبش‌های اعتراضی به سطوح حاکمیتی منتقل شد. در آغاز تحولات به دلیل پیش‌بینی‌ناپذیری ابعاد بحران، رهبری قطر موضع محتاطانه‌ای نسبت به آن اتخاذ کرد، اما با تشدید بحران و احتمال سرنگونی نظام‌های درگیر، قطر از طریق شبکه رسانه‌ای الجزیره نقش عمده‌ای در شکل دادن به روایت موردنظر خود از اعتراضات داشت.

قطر با اتخاذ یک رویکرد تحول‌خواهانه تلاش خود را برای سرنگونی نظام‌های سیاسی تونس، مصر، لیبی و سوریه انجام داد. این تلاش برای سرنگونی، با حمایت از گروه‌های اخوانی و اسلام‌گرا هم‌سو شد و دوحه را به بازیگری فعال در میانه تحولات بیداری اسلامی تبدیل کرد.

عربستان سعودی علاوه بر آنکه تحولات منطقه عربی را به‌عنوان تهدیدی برای مشروعیت و ثبات خود تلقی می‌کرد، سقوط نظام‌های محافظه‌کار و ظهور نظام‌های اسلام‌گرا را خطری برای نظم امنیتی مطلوب خود و موجب افزایش نفوذ ایران، ترکیه و قطر می‌دانست. از این رو، تمام ظرفیت خود را به‌منظور خنثی کردن انقلاب‌های عربی به‌کار گرفت. با این حال، کشور قطر برخلاف سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس موضع مستقل و متضادی نسبت به این رویدادها اتخاذ نمود. قطر که سال‌ها از اخوان‌المسلمین حمایت سیاسی، مالی و رسانه‌ای کرده بود و از سویی دیگر همواره به دنبال افزایش قدرت و نفوذ در منطقه بود، از فرصت پیش رو استفاده و از انقلاب‌های عربی حمایت کرد.

آمریکا که خود هم‌سو با تحولات در جهان عرب نبود، با توجه به تجربه تلخ شکست راهبردی در حمله به عراق و افغانستان، همچنین راهبرد چرخش به شرق آسیا، سیاست دور ایستایی و مدیریت بحران را دنبال کرد. امضای توافق هسته‌ای با ایران و اجتناب از حمله به سوریه، به‌رغم زیرپا گذاشتن خط قرمز ادعایی اوباما توسط بشار اسد، ضمن آنکه به اعراب نشان داد نباید به تضامین امنیتی آمریکا متکی باشند، فرصت مناسبی برای قطر بود تا از عدم حضور میدانی و عملیاتی آمریکا برای تحقق اهداف راهبردی خود استفاده کند. هرچند موضع آمریکا در قبال بیداری اسلامی نیز فاقد برنامه مسنجم و راهبردی بود.

حمایت صریح دوحه از معارضین و گروه‌هایی مانند تحریرالاشام در سوریه، باعث تشدید بحران شد اما به سقوط نظام منجر نگردید. عربستان و قطر، علی‌رغم برخی اختلافات، خواهان سرنگونی حکومت سوریه بودند (Kazemi et al., 2023). نظام‌های عربی، که با اقلیت علوی حاکم در سوریه مخالف بودند، بحران سوریه را فرصت مناسبی برای تسویه حساب‌های تاریخی و روی کار آوردن یک دولت سنی می‌دانستند. بازیگری نسبتاً مستقل چندین دهه‌ای سوریه موجب شده بود که دشمن اعراب محافظه‌کار به حساب آید (Oreizi Maybodi & Safavi, 2022). این کشور بعد از پیروزی

انقلاب اسلامی، مهم‌ترین متحد استراتژیک ایران در بین بازیگران دولتی جهان عرب نیز به شمار می‌رفت و سقوط این نظام از دید کشورهای عربی به منزله محدود کردن حضور و نفوذ منطقه‌ای ایران بود. از این حیث، دولت‌های عربی و قدرت‌های غربی تمام تلاش مخرب و غیر سازنده خود را برای سرنگونی نظام سوریه به کار گرفتند. در تحولات لیبی، قطر از طریق حمایت‌های مالی، نظامی و لجستیکی نقش مهمی در سرنگونی قذافی داشت. این کشور علاوه بر اقدامات دیپلماتیک و سیاسی در اتحادیه عرب، آموزش نیروهای مخالف قذافی را بر عهده گرفت. مشارکت فعال قطر در لیبی با انگیزه‌های متعددی، از جمله تمایل این کشور برای جلب رضایت و اعمال نفوذ بر جامعه بین‌المللی و ظهور یک دولت اسلام‌گرا در لیبی صورت گرفت. در مارس ۲۰۱۱، قطر به اولین کشور عربی تبدیل شد که شورشیان لیبی و شورای ملی انتقالی^۱ را به رسمیت شناخت (Izevbigie, 2019). هرچند قطر و متحدان غربی آن در سرنگونی قذافی هم‌سو بودند، اما حمایت دوحه از برخی عناصر، بی‌ثباتی سیاسی در طرابلس را تشدید کرد و به مانع مهمی بر سر سیاست‌های منطقه‌ای آمریکا به‌منظور تقویت شورای ملی انتقالی در لیبی تبدیل شد. قطر با ارسال تجهیزات و تسلیحات به اسلام‌گرایان، ساختار شورای ملی انتقالی را تضعیف کرد و مشروعیت این ساختار را برای در دست گرفتن قدرت به چالش کشید (Read & Org, 2021).

قطر در روابط با دو همسایه اصلی خود در منطقه خلیج فارس در وضعیت پیچیده‌ای قرار گرفته بود. از یک طرف، به دلیل حمایت از انقلاب ژانویه ۲۰۱۱ در مصر که هدف آن سرنگونی رژیم حسنی مبارک بود، با پادشاهی عربستان سعودی درگیر شده بود. از سوی دیگر، حمایت قطر از معارضین سوری در برابر رئیس‌جمهور این کشور، منجر به تنش با جمهوری اسلامی ایران شد. این دوره تنش، با کاهش حضور آمریکا در منطقه به دلیل اولویت‌ها و منافع جدید این کشور همراه شده بود. بحران ۲۰۱۷ علیه قطر در نتیجه حمایت‌های این کشور از بازیگران اخوانی و کنشگران تحول‌خواه در منطقه به وقوع پیوست.

در ژوئن ۲۰۱۷، عربستان سعودی، همراه با چندین متحد عربی به شمول امارات متحده عربی، بحرین و مصر تمام روابط دیپلماتیک و تجاری با قطر را قطع کرد (Berni, 2020). این کشورها خواستار کاهش تعامل دیپلماتیک با ایران، برچیدن پایگاه

نظامی ترکیه در دوحه و قطع ارتباط با برخی گروه‌های اسلام‌گرا مانند اخوان‌المسلمین بودند. همچنین، بسته شدن شبکه‌های خبری تحت حمایت قطر و پایان تعامل با مخالفان سیاسی در عربستان، امارات، مصر و بحرین از دیگر شروط آن‌ها بود. قطر به تمامی این خواسته‌ها پاسخ منفی داد و آن‌ها را نقض حاکمیت ملی خود دانست (Dersan Orhan, 2023).

در اوت ۲۰۱۷ و در پاسخ به تحولات معطوف به محاصره قطر، دوحه به‌طور کامل روابط دیپلماتیک خود با تهران را به‌منظور تقویت مناسبات خود احیا کرد. این موضع، منجر به بهبود همکاری دو کشور در زمینه‌های مختلف شد. بر اساس گزارش گمرک ایران، صادرات غیرنفتی ایران به قطر از آوریل تا اکتبر ۲۰۱۸ افزایش قابل توجهی داشت. همچنین در بخش حمل‌ونقل و کشتیرانی، روابط دو کشور در دوران محاصره قطر توسعه پیدا کرد (Salihu et al., 2020).

تشدید فشارهای عربستان سعودی بر قطر در ژوئن ۲۰۱۷، اتحاد ترکیه و قطر را نیز در ابعاد مختلف تقویت کرد. ترکیه به‌سرعت از دوحه حمایت کرده و اثرات اقتصادی و انسانی محاصره تحمیلی عربستان را کاهش داد. مهم‌تر از همه، ترکیه به‌عنوان یک اقدام پیشگیرانه در برابر هرگونه تهاجم احتمالی، حضور نظامی خود در قطر را افزایش داد. علاوه بر این، حجم تجارت بین دو کشور در سال ۲۰۱۷ افزایش قابل ملاحظه‌ای داشته است (Yeşilyurt & Yetim, 2020).

در نتیجه، قطر سیاست خارجی مستقلی را در سطح منطقه‌ای دنبال کرده است. این اقدامات شامل مداخله نظامی در لیبی، حمایت گسترده از جناح‌های معارض و گروه‌های تروریستی در سوریه و پشتیبانی مالی و سیاسی از دولت مرسى و حمایت از انقلاب تونس بود. در این دوره، قطر نه‌تنها پیشگام انتقال قدرت در جهان عرب بود، بلکه روایت مخالف موردنظر خود را در کشورهای در حال انقلاب از طریق شبکه الجزیره و شخصیت‌های محبوب و مشهور اخوانی مثل یوسف القرضاوی شکل داد. در واقع، قطر به جای ماندن در سایه متحدانش، تصمیم گرفت خود بازیگر اصلی تحولات باشد.

برخی معتقدند سیاست تهاجمی قطر در قبال بیداری اسلامی ناشی از جاه‌طلبی‌های منطقه‌ای این کشور و در تضاد کامل با دیپلماسی میانجی‌گرانه دوحه بود. اما به نظر می‌رسد سیاست خارجی قطر در این بحران منطق پیچیده‌تری نیز داشته باشد. با توجه به تغییر محیط استراتژیک خاورمیانه، سیاست منطقه‌ای و امنیتی قطر نیز در تعامل و انطباق با واقعیات موجود و با هدف حفظ نقش پیشرو در

منطقه تغییر کرد. انطباق را می‌توان یکی از عناصر مهم در سیاست پوشش استراتژیک عنوان کرد. هدف اصلی در این نظریه بقای دولت‌های کوچک است و سایر اهداف در درجات بعدی قرار می‌گیرد. از این منظر سیاست دوحه با توجه به تغییر صورت‌بندی منازعه در خاورمیانه، در جهت اهداف امنیتی این کشور بوده است. در واقع، دوحه با حمایت از خیزش‌های عربی به دنبال جلب رضایت افکار عمومی و ملت‌های عرب بود. در عین حال، چون این خیزش‌ها به‌طور ذاتی در تعارض با نظام‌های سنتی و غیردموکراتیک بود، می‌توانست تهدیدی علیه دوحه نیز باشد، اما قطر به لطف جمعیت پایین و درآمد سرانه بالا خطر چندانی از این ناحیه احساس نمی‌کرد.

مؤلفه بعدی در پوشش استراتژیک، حفظ استقلال در روابط خارجی و استفاده از فضای به وجود آمده برای ارتقای موضع امنیتی یک دولت است. قطر از این فرصت برای اتخاذ موضع مستقل به‌ویژه در قبال عربستان سعودی استفاده کرد و با تقویت گروه‌های اخوانی در مقابل گفتمان وهابی، به دنبال شکل دادن به نظم منطقه‌ای مورد نظر خود بود. هرچند در ادامه، کودتای السیسی در مصر، بازگشت ثبات به کشور و نظام سیاسی سوریه و ناکامی در مدیریت فضای سیاسی لیبی بعد از سرنگونی قذافی نشان داد که قطر نتوانسته است اهداف بلندمدت خود را تحقق بخشد، اما ظرفیت ویژه این کشور را در جهت‌دهی به روند تحولات نشان داد. سیاست عدم انعطاف قطر بعد از محاصره ۲۰۱۷ نیز نشان داد که این کشور بر موضع مستقل و سرمایه راهبردی خود در منطقه تکیه کرده و حاضر نیست که رفتار سیاست خارجی خود را مطابق دستورکار تحمیلی رقبای منطقه‌ای مثل عربستان سعودی تنظیم کند.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در این پژوهش اشاره گردید، سیاست خارجی قطر به‌واسطه راهبرد پوشش استراتژیک نقش مهم و پیچیده‌ای در معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی ایفا کرده است. قطر به‌عنوان یک دولت ذره‌ای در خاورمیانه، با توجه به محدودیت‌های سنتی مانند جمعیت کم، وسعت جغرافیایی ناچیز و فقدان قدرت نظامی، از ابزارهای قدرت نرم و سخت برای تقویت جایگاه و تأمین امنیت خود استفاده کرده است. این کشور در طول دو دهه گذشته از طریق روابط دیپلماتیک گسترده، تعامل با قدرت‌های بزرگ مانند ایالات‌متحده و چین و بازیگران مهمی چون ایران، ترکیه و

عربستان سعودی، همچنین ایفای نقش میانجی در بحران‌های منطقه‌ای، به بازیگری مؤثر و فعال در نظام منطقه‌ای و جهانی تبدیل شده است.

راهبرد پوشش استراتژیک به این کشور امکان داده تا با ایجاد تعادل میان قدرت‌های منطقه‌ای رقیب مانند عربستان سعودی و ایران و همچنین از طریق روابط نزدیک با قدرت‌های بزرگ، بقای خود را در محیطی مملو از عدم قطعیت و تهدیدهای امنیتی حفظ کند. قطر به واسطه دیپلماسی و بهره‌گیری از شبکه الجزیره، تأثیرگذاری خود را در جهان عرب گسترش داده و نقش میانجی در حل مناقشات منطقه‌ای برعهده گرفته است.

این رویکرد نه تنها موجب افزایش امنیت داخلی و بین‌المللی قطر شده، بلکه به این کشور اجازه داده تا در معادلات پیچیده‌ای مانند بحران سوریه، جنگ داخلی لیبی، و جنگ میان فلسطین و رژیم صهیونیستی حضور مؤثری داشته باشد. با وجود فشارهای ناشی از تحریم‌های کشورهای همسایه و تلاش‌های عربستان برای به حاشیه راندن قطر در سال ۲۰۱۷، این کشور موفق شد از طریق سرمایه‌گذاری در دیپلماسی و ایجاد ارتباطات گسترده بین‌المللی با کشورهای ایران و ترکیه، از این فشارها عبور و جایگاه خود را به‌عنوان یک دولت مؤثر و پایدار تثبیت کند.

در نهایت، راهبرد پوشش استراتژیک قطر نشان می‌دهد که دولت‌های کوچک نیز می‌توانند در نظام بین‌المللی جایگاه مهمی داشته باشند، به شرطی که بتوانند از دیپلماسی چندجانبه، قدرت نرم و تعامل هوشمندانه با بازیگران بزرگ بهره ببرند. قطر با استفاده از این راهبرد توانسته است در یک محیط متخاصم و پرچالش، هم بقای خود را تضمین کند و هم نفوذ منطقه‌ای و بین‌المللی خود را افزایش دهد.

References

- Abdul-Nabi, Z. (2022). Al-Jazeera's Relationship with Qatar Before, During and After the Arab Spring (1996–2021). Al-Jazeera's "Double Standards" in the Arab Spring, 25–51. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14279-6_2
- Alqashouti, M. (2021). Qatar Mediation: From Soft Diplomacy to Foreign Policy. *Gulf Studies*, 4, 73–92. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1391-3_6
- Al-Tamimi, N., Amin, A., & Zarrinabadi, N. (2023). Creating Nation Brand: The Model of Qatar. In *Contributions to International Relations*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-24651-7_4
- Álvarez-Ossorio, I., & Garcia, L. R. (2021). The foreign policy of Qatar: From a mediating role to an active one. *Revista Espanola de Ciencia Politica*, 56, 97–120. <https://doi.org/10.21308/RECP.56.04>
- Bakir, A. (2019). The Evolution of Turkey—Qatar Relations Amid a Growing Gulf Divide. 197–215. https://doi.org/10.1007/978-981-13-6314-6_12
- Barakat, S., & Milton, S. (2022). 8 Qatar: Conflict Mediation and Regional Objectives. *The New Politics of Aid*, 141–160. <https://doi.org/10.1515/9781626378407-009/PDF>
- Berni, H. M. El. (2020). The Perceptual Shock of Qatar Foreign Policy in 2017 Crisis: Systemic Factors, Regional Struggles Versus Domestic Variables. <https://doi.org/10.1177/2347798920976290>, 8(1), 96–119. <https://doi.org/10.1177/2347798920976290>
- Chaziza, M. (2020). China–Qatar Strategic Partnership and the Realization of One Belt, One Road Initiative. <https://doi.org/10.1177/0009445519895612>, 56(1), 78–102. <https://doi.org/10.1177/0009445519895612>
- Dersan Orhan, D. (2023). Strategic Hedging or Alignment? Qatar's Foreign Policy Toward Iran in the Wake of the Blockade Crisis. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 20(80), 93–109. <https://doi.org/10.33458/UIDERGISI.1284183>
- El-Dessouki, A., & Mansour, O. R. (2023). Small states and strategic hedging: the United Arab Emirates' policy towards Iran. *Review of Economics and Political Science*, 8(5), 394–407. <https://doi.org/10.1108/REPS-09-2019-0124/FULL/PDF>
- Entous, A., Miller, G., Sieff, K., Deyoung, K., & Blackwater, ". (2019). Qatari-US Relations: Limits of Compatibility and Differences. *Siyasat Arabiya*, 40. <https://siyasatarabiya.dohainstitute.org/en/issue040/Pages/art03.aspx>
- Geeraerts, G., & Salman, M. (2016). Measuring Strategic Hedging Capability of Second-Tier States Under Unipolarity. *Chinese Political Science Review*, 1(1), 60–80. <https://doi.org/10.1007/S41111-016-0010-6/FIGURES/10>
- Gray, M. (2019). Qatar : An ambitious small state. *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*, 195–208. <https://doi.org/10.4324/9781315229591-15>
- Guzansky, Y. (2015). The Foreign-Policy Tools of Small Powers: Strategic Hedging in the Persian Gulf. *Middle East Policy*, 22(1), 112–122. <https://doi.org/10.1111/MEPO.12117>

- Habraken, & Koen. (2017). The case of Qatar: understanding the Emirate's exceptional foreign policy. <https://hdl.handle.net/1887/53181>
- Hajimineh, R., & Yousefi, M. (2024). Turkey and Qatar Relationship: A Social Constructivism Perspective. *Perspectives on Development in the Middle East and North Africa (MENA) Region, Part F3346*, 235–250. https://doi.org/10.1007/978-3-031-62739-2_13
- Hamad MA Fetais, A., Al-Kwif, O. S., U Ahmed, Z., & Khoa Tran, D. (2021). Qatar Airways: building a global brand. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 37(3), 319–336. <https://doi.org/10.1108/JEAS-04-2020-0044/FULL/XML>
- Hamdi, S., & Salman, M. (2020). The Hedging Strategy of Small Arab Gulf States. *Asian Politics & Policy*, 12(2), 127–152. <https://doi.org/10.1111/ASPP.12528>
- Izevbigie, O. (2019). Roots and Goals of the State of Qatar's Contradictory Foreign Policy: Implications for U.S. National Security Interests. MSU Graduate Theses. <https://bearworks.missouristate.edu/theses/3442>
- Kuik, C. C. (2021). Getting hedging right: a small-state perspective. *China International Strategy Review*, 3(2). <https://doi.org/10.1007/s42533-021-00089-5>
- Kazemi, H., Kazempuor, L., & Akhavan Kazemi, M. (2023). The conflict of actors' interests and continuity in the durability of the Syrian crisis. *Foreign Relations*, 15(3), 182–210. <https://doi.org/10.22034/FR.2024.417638.1445>
- Menshawy, M., & Mabon, S. (2021). The Muslim Brotherhood Faultline in Saudi-Qatari Relations: Domestic Divisions and Regional Rivalry. *Insight Turkey*, 23(Fall 2021), 51–61. <https://doi.org/10.25253/99.2021234.4>
- Mohammadzadeh, B. (2017). Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective. *The International Spectator*, 52(2), 19–36. <https://doi.org/10.1080/03932729.2017.1298886>
- Novikova, I. N. (2022). Small States in International Relations: Some Theoretical Aspects. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(9), S890–S901. <https://doi.org/10.1134/S1019331622150072/METRICS>
- Nye, J. (2017). Soft power: the origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications* 2017 3:1, 3(1), 1–3. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2017.8>
- Oreizi Maybodi, S. M., & Safavi, S. H. (2022). Patterns of Friendship and Hostility and Saudi Arabia - Syria Relations in West Asian Security Complex. *Foreign Relations*, 14(3), 163–193. <https://doi.org/10.22034/FR.2022.164287>
- Pape, R. A. (2005). Soft Balancing against the United States. *International Security*, 30(1), 7–45. <https://doi.org/10.1162/0162288054894607>
- Read, S., & Org, S. (2021). Qatar: From Activism to Pragmatism Dr Andreas Krieg examines Qatar's foreign policy towards Libya a decade on from the revolution.
- Salihu, B., Waheed Adigun, O., & Isaac Odion Iyayi, B. (2020). Iran-Qatar Relations And The Gulf Regional Crisis. *CRAWFORD JOURNAL OF BUSINESS & SOCIAL SCIENCES (CJBASS)*, 1.

- Sulg, M.-L., & Crandall, M. (2020). Geopolitics: The Seen and Unseen in Small State Foreign Policy. *Journal of Regional Security*, XV(1), 109–130.
- Sureda Sánchez, M. (2023). The Arab Spring and Mass Media: An Analysis of the Role of Al Jazeera in the Fall of Mubarak in Egypt. <https://repositorio.comillas.edu/xmlui/handle/11531/68432>
- Thorhallsson, B. (2019). Small States and the Changing Global Order: What Small State Theory Can Offer New Zealand Foreign Policymaking. 379–395. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18803-0_22
- Wright, S. (2021). Conceptualising Qatar’s Political Economy as a Developmental State. *Gulf Studies*, 4, 153–170. https://doi.org/10.1007/978-981-16-1391-3_10/COVER
- Yeşilyurt, N., & Yetim, M. (2020). Emergence of the Turkish/Qatari Alliance in the Middle East: Making of the Moderate Resistance Bloc. *The Regional Order in the Gulf Region and the Middle East: Regional Rivalries and Security Alliances*, 131–164. https://doi.org/10.1007/978-3-030-45465-4_5
- Yetim, M., & Telci, İ. N. (2023). Another “Third Way” to Narrate the Existing Alliances in the Middle East: Turkey-Qatar, Saudi Arabia-UAE, and Iran-Syria. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(3), 484–505. <https://doi.org/10.1080/19448953.2022.2143841>
- Yin, T. (2022). Strong Power to Weak Power Strategic Hedging in Regional Conflicts and China’s Involvement in the Saudi Arabia-Iran Rivalry. *International Journal of Asian Social Science*, 12(8), 292–307. <https://doi.org/10.55493/5007.V12I8.4560>